

TỔ HỮU

I – BÀI TẬP

1. Câu hỏi 2, sách giáo khoa, trang 100.
2. Câu hỏi 3, sách giáo khoa, trang 100.

3. Phân tích những đặc điểm của hình tượng *cái tôi* trữ tình – người thanh niên cách mạng – trong tập thơ *Từ ấy*.

4. Một trong những chuyển biến quan trọng của thơ Tố Hữu ở tập thơ *Việt Bắc* là tập trung thể hiện hình tượng nhân vật trữ tình quần chúng. Hãy giải thích và đánh giá sự biến đổi ấy.

5. Giải thích và chứng minh nhận định của Xuân Diệu : "Tố Hữu đã đưa thơ chính trị lên đến trình độ là thơ rất đổi trữ tình".

6. Bài tập nâng cao, sách giáo khoa, trang 101.

II – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Những ảnh hưởng trực tiếp đối với sự hình thành tâm hồn thơ Tố Hữu

– Các yếu tố trong tiểu sử và cuộc đời Tố Hữu có ảnh hưởng đến sự hình thành tâm hồn thơ ở ông :

+ Gia đình (cha, mẹ) ;

+ Quê hương xứ Huế (thiên nhiên nên thơ, truyền thống văn hoá – đặc biệt là kho tàng ca dao, dân ca) ;

+ Việc học tập và tiếp xúc với văn học Pháp và trào lưu văn học xã hội chủ nghĩa của thế giới ;

+ Đến với lí tưởng cộng sản và phong trào cách mạng cùng lúc với việc bắt đầu sáng tác thơ.

(Ở đây cần chỉ ra cụ thể ảnh hưởng của từng yếu tố nói trên đến sự hình thành hồn thơ Tố Hữu. Nên lưu ý, bài tập này chỉ đề cập đến việc *hình thành* hồn thơ ở Tố Hữu, không yêu cầu nói về cả con đường thơ của ông).

– Có thể nêu một vài ví dụ cho thấy những ảnh hưởng của các yếu tố nói trên trong tác phẩm của Tố Hữu. Ví dụ : Hình ảnh xứ Huế (phong cảnh thiên nhiên, con người, cuộc sống) in đậm trong thơ Tố Hữu ở giai đoạn đầu (tập *Từ ấy*) và còn trở đi trở lại nhiều lần (các bài *Quê mẹ*, *Bài ca quê hương*). Một nét chính trong giọng điệu thơ Tố Hữu là giọng tâm tình ngọt ngào của tình thương mến. Chất giọng ấy có phần quan trọng được bắt nguồn từ giọng điệu của những câu ca, điệu hò xứ Huế, như chính nhà thơ đã thừa nhận : "Trong thơ tôi có phảng phất câu ca, giọng hò xứ Huế"⁽¹⁾.

(1) *Câu chuyện về thơ*, tạp chí *Nghiên cứu văn học*, số 4 - 1963.

2. Xem lại mục 1. *Con đường thơ của Tố Hữu* ở phần II và đối chiếu với phần I – *Cuộc đời* của tác giả trong sách giáo khoa *Ngữ văn 12 Nâng cao*, tập một để làm bài tập này. (Chú ý là những tập thơ sau ít phản ánh cụ thể về con người tiểu sử của tác giả mà thiên về phản ánh lịch sử cách mạng trên cái nhìn bao quát. Điều đó cũng có liên quan đến và được chi phối bởi cương vị chính trị của tác giả).

3. *Cái tôi* trữ tình của người thanh niên cách mạng là hình tượng trung tâm và nổi bật ở tập thơ *Từ ấy*. Hình tượng ấy có những đặc điểm sau :

– Đậm chất lãng mạn, trẻ trung, sôi nổi và say sưa với lí tưởng, luôn cất lên tiếng reo ca náo nức khi gặp gỡ và được chiến đấu cho lí tưởng cách mạng.

– *Cái tôi* kết hợp thống nhất cả nhận thức tư tưởng với nhiệt huyết tràn đầy, xúc cảm tinh nhạy, hành động dứt khoát, kiên quyết.

– *Cái tôi* ở giữa mọi người, tìm thấy sự hoà nhập, gắn bó giữa mình với đồng bào, đồng chí, nên luôn có niềm vui, niềm lạc quan. Đây là đặc điểm phân biệt rõ nhất *cái tôi* trữ tình trong *Từ ấy* với *cái tôi* của thơ mới lãng mạn đương thời.

4. Đến tập *Việt Bắc*, thơ Tố Hữu đã chuyển trọng tâm từ biểu hiện *cái tôi* trữ tình tác giả sang thể hiện hình tượng *cái tôi* trữ tình quần chúng. Điều đó xuất phát từ những lí do cơ bản :

– *Về chủ quan*, sự trưởng thành về tư tưởng của tác giả, nhận thức và xúc cảm sâu sắc về vai trò, sức mạnh, vẻ đẹp của quần chúng nhân dân trong cách mạng.

– *Về khách quan*, Cách mạng tháng Tám 1945 và cuộc kháng chiến đã giải phóng cho đông đảo quần chúng, khơi dậy sức mạnh to lớn, phẩm chất tốt đẹp ở họ, khẳng định vị trí chủ lực quân cách mạng của quần chúng.

– Định hướng trong đường lối văn nghệ của Đảng nhấn mạnh phương châm hướng về đại chúng. Văn nghệ muốn phục vụ có hiệu quả cho cuộc kháng chiến thì phải viết về đại chúng, viết cho đại chúng. Tố Hữu là nhà thơ cách mạng, lại là nhà lãnh đạo của nền văn nghệ mới, nhất thiết phải đi đầu trong việc thực hiện phương châm ấy.

5. Nhận định của Xuân Diệu cũng là sự khẳng định thơ Tố Hữu tiêu biểu cho khuynh hướng thơ trữ tình chính trị. Theo cách nhìn của Xuân Diệu thì thơ Tố Hữu trước hết và căn bản là thơ chính trị, nhưng nó đã được thấm nhuần chất trữ tình,

trở thành "rất đổi trữ tình". Có thể hiểu là nội dung chính trị (vấn đề, mục tiêu, sự kiện, con người) đã được chuyển hoá thành cảm hứng, thành xúc cảm, nghĩa là thành những rung động nghệ thuật để nhà thơ sáng tạo được những hình tượng thơ thực sự. Có thể chứng minh nhận định của Xuân Diệu bằng những bài thơ đặc sắc, thể hiện nổi bật đặc điểm *trữ tình chính trị* của thơ Tố Hữu như : *Từ ấy, Huế tháng Tám, Việt Bắc, Bác ơi !,...*

6. Quan niệm về thơ của Tố Hữu

– Trước hết, cần giải thích quan niệm về thơ trong câu nói đó của Tố Hữu. Quan niệm ấy có hai ý quan hệ chặt chẽ với nhau :

+ "Thơ là một điệu hồn đi tìm những tâm hồn đồng điệu" : Tố Hữu cũng quan niệm thơ là tiếng nói của tâm hồn, gốc của thơ là ở tình cảm, cảm xúc. Nhưng điều mà nhà thơ nhấn mạnh là tâm hồn ấy không phải nhằm hướng vào chính mình mà hướng đến những tâm hồn khác để tìm sự đồng cảm, đồng điệu. Như vậy, nói cách khác, thơ là từ trái tim đến với những trái tim.

+ "Thơ là tiếng nói đồng ý, đồng tình, tiếng nói đồng chí" : Đây là sự phát triển đầy đủ hơn, rõ hơn của quan niệm được nêu trong ý thứ nhất. "Đồng ý, đồng tình" là biểu hiện đầy đủ của sự "đồng điệu" và cao nhất của sự đồng điệu đó là "đồng chí". Đây là quan niệm của Tố Hữu về thơ cách mạng với công chúng của mình – những người đồng chí cùng mục đích, lí tưởng.

– Thơ Tố Hữu đã thể hiện rõ ràng quan niệm nói trên của nhà thơ.

+ Tố Hữu là nhà thơ của lí tưởng cộng sản, của lẽ sống lớn, tình cảm lớn, niềm vui lớn của cách mạng và con người cách mạng. Thơ Tố Hữu luôn hướng đến đồng chí, đồng bào – những người cùng chung mục đích, lí tưởng, để kêu gọi, giải bày tâm sự, chia sẻ mọi vui buồn.

+ Thơ Tố Hữu có giọng điệu tâm tình, giọng của tình thương mến. Trong thơ ông thường xuất hiện những đối tượng trữ tình để *cái tôi* của nhà thơ trò chuyện, kêu gọi, động viên hay ngợi ca. Cũng vì thế mà trong thơ ông xuất hiện rất nhiều những lời hô gọi ("bạn đời ơi", "hỡi người bạn", "đi đi em", "bầm ơi", "mẹ Tom ơi", "Bác ơi", "đất nước ta ơi",...).

(Học sinh cần làm rõ những ý trên bằng các ví dụ trong những bài thơ của Tố Hữu đã học, đã đọc).